

PROFESNÍ ETIKA UČITELSTVÍ

Biblioterapie v pedagogické praxi

Mgr. Marie Mokrá

ÚVODEM

- tematická souvislost etiky s předmětem našeho zájmu
- učitel = terapeut, nejen v biblioterapii
- etika výhodou, ne-li nutností(!)

VHLED DO SOUDOBÉ ETIKY

- etika = věda praktická (podle Aristotela)
- fundamentální etické téma: mravní jednání, jakými kritérii se řídit? (krom etického např. hledisko politické, ekonomické aj.)
- x relativismus (možnost dát za pravdu každému a kdykoliv)
- x postmodernismus (naprostá volnost ve vztahu k pravidlům)

VHLED DO SOUDOBÉ ETIKY: ETICKÉ NORMY

1. problematika jejich geneze (katolicko-tomistické, idealistické, protestantské...)
2. musí být akceptovány jako sociální hodnoty
3. nutnost ideového sjednocení společnosti (závisí na něm její trvání!)
4. mravní jednání: normativní jednání, spjata se sociálním prostředím
5. vzniká mravní konsenzus

TEORIE A PRAXE ETIKY

- věda nestojí v opozici vůči praxi, sama je nejvyšší praxí (antika)
- od etiky se očekává:
 1. návody na utváření a ovlivňování morální atmosféry ve společnosti
 2. mravní jednání v rámci jednotlivých sociálních skupin – tzv. profesní etika

PROFESNÍ ETIKA

- tzv. vztahová povolání (zaměřeny na člověka, sociální prostředí)
- povolání náročná na osobní předpoklady, ovlivňují myšlení a jednání druhých
- morálkou těchto povolání se zabývá a mravní zásady chování explicitně formuluje tzv. profesní etika
- mravní zásady neplatí absolutně napříč celým spektrem tohoto povolání (např. různé postoje lékařů k otázce eutanazie)
- profesní etiky zobecňují zkušenosti z typických situací

PROFESNÍ ETIKA UČITELSTVÍ

- úkol učitelství: uvést žáka do světa dospělých, na této cestě za něj zodpovídat a zároveň ho brát jako rovnocenného a rovnoprávného partnera

- 1. proměna vztahu k dítěti (ideál autonomie, svobody a autenticity dítěte)
- 2. proměna pojetí obsahu vzdělávání (klíčové kompetence)
- 3. proměna vztahu učitele a žáka (vzájemné uznání, partnerská intersubjektivita, oboustranný závazek odpovědnosti)
- 4. proměna pojetí učitele (učitel=průvodce dětí významnou částí jejich života)
- 5. orientace na metodu (důležitost procesů učení)

PROFESE VS. POVOLÁNÍ

- povolání není jen uplatněním získaných znalostí a dovedností, ale svěřenou ctí, poctou nebo posláním
- činnost vyplývající z daného povolání přináší vnitřní uspokojení, intelektuální a mravní seberealizaci
- pro výkon povolání jsou krom právních požadavků stanoveny také požadavky etické povahy – existence mravních kodexů

MRAVNÍ KODEX UČITELE

- morální normy, které je nutné dodržovat při výkonu pedagogické činnosti
- u nás oficiální mravní kodex učitele není, nedostatečně nahrazován předpisy, řády a zákony
- v zahraničí existují, ale: nepřekládat, nepřejímat, raději vytvářet vlastní (znalost domácích tradic)!
- hlavní cíle: motivace začínajících učitelů, popis ideálu a cíle učitelské cesty

KONSTANTY POJETÍ UČITELSKÉ PROFESE

- víra ve smysluplnost, touha po ní
- mravnost, moralita, morálka
- práce
- výchova
- umění
- úsilí o řešení konfliktů
- touha po poznání
- smysluplné spolubytí – sféra rady, radění se, porady, dialogu, naslouchání

MODEL TZV. ŠIROKÉ PROFESE

- opouští se model tzv. minimální kompetence učitele (pouhá transmise poznatků vlastního předmětu výuky a trénink dovedností)
- tzv. široká profese (Fink, Patočka, Palouš): významné rozšíření působnosti učitele jako toho, kdo pečuje o celkovou kultivaci žáka, je schopen reflexe a sebereflexe
- učitel vytváří příležitosti k uvolnění potenciálu žáků

SOUČASNÁ DILEMATA UČITELSKÉ PROFESE

- problém kultu *rychlých prožitků* žáků
- problematika sociálního vyloučení
- integrace hendikepovaných
- dialogy v multikulturním světě
- vliv médií a mediální výchovy
- vulgárnost, agresivita, šikana
- emocionální i mravní otupělost
- nesoustředěnost (akcentace počítačů, smartphonů aj.)

MRAVNÍ VÝCHOVA V SOUČASNÉM ŠKOLSTVÍ

■ učitel:

- ❖ vybírá vzdělávací obsahy, metody a formy práce
- ❖ podílí se na utváření výchovného klimatu a atmosféry ve třídě
- ❖ ovlivňuje procesy skupinové dynamiky
- ❖ řeší výchovné problémy
- ❖ navozuje výchovné situace
- ❖ napomáhá odhalování významů, jež jsou s hodnotami spojeny
- ❖ napomáhá porozumění důsledkům, které člověku nabízí přijetí nebo odmítnutí hodnot
- ❖ napomáhá pěstování kritického myšlení při posuzování hodnot
- ❖ vede (modelové situace obsahující etický konflikt)

Žádoucí vlastnosti učitele

Empirické šetření probíhalo v letech 2009–2012 v návaznosti na výuku profesní a hermeneutické etiky na Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy. Celkový počet respondentů 235.

Vlastnost	Počet	%
Spravedlnost	235	100
Odpovědnost	235	100
Schopnost zaujmout	221	94
Smysl pro humor	202	86
Odbornost	185	79
Pozitivní vztah k žákům	171	73
Nadšení pro předmět	170	72
Upřímnost	169	72
Poctivost	169	72
Čestnost	168	71
Nenadřazování nad žáky	144	61
Respekt	143	61
Sebereflexe	121	51
Klidnost, vyrovnanost	115	49
Všímavost	97	41
Flexibilita	85	36
Vzor pro děti	82	35
Víra ve schopnosti žáků	69	29
Schopnost dodržet sliby	67	28,5
Kreativita	54	23
Ochota naslouchat	48	20
Vstřícnost	43	18
Laskavost	36	15
Vnímavost	27	11
Ochota pomáhat	25	10,6
Přípravenost na výuku	21	9
Dochvilnost	19	8

LITERATURA

- DOROTÍKOVÁ, Soňa. *Profesní etika učitelství*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2003. ISBN 80-7290-102-8.
- PELCOVÁ, Naděžda a Ilona SEMRÁDOVÁ. *Fenomén výchovy a etika učitelského povolání*. Vydání první. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2014. 220 stran. ISBN 9788024626529.
- VACEK, Pavel. *Psychologie morálky a výchova charakteru žáků*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011. ISBN 978-80-7435-108-2.